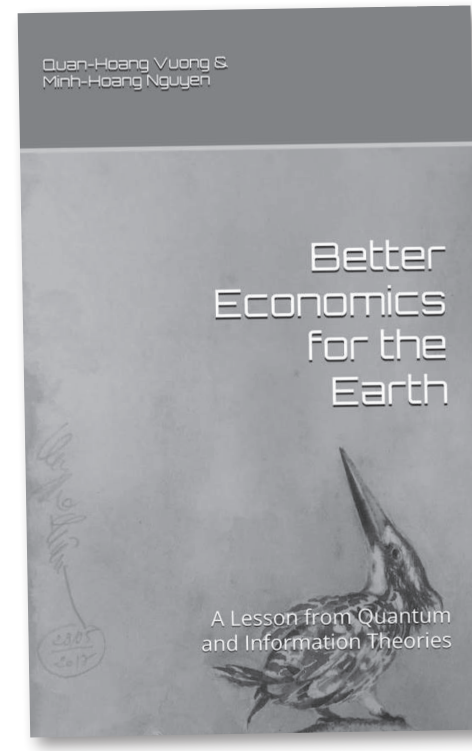
Tái định nghĩa kinh tế
ĐỂ HƯỚNG TỚI MỘT TRÁI ĐẤT BỀN VỮNG

Cuốn sách kinh tế học liên ngành *"Better economics for the Earth: A lesson from Quantum and information theories"* của hai tác giả Việt giới thiệu khái niệm mới về "tăng trưởng" và "văn hóa thặng dư sinh thái", hướng tới một hệ thống kinh tế giúp "chữa lành" Trái đất.



Cuốn sách của TS. Vương Quân Hoàng và TS. Nguyễn Minh Hoàng có sẵn trên Amazon dưới cả hình thức sách điện tử và sách in.
Nguồn: Amazon

Mặc dù khủng hoảng khí hậu đã được công nhận là vấn đề nghiêm trọng từ cuối thế kỷ 20, nhân loại dường như chưa đạt được tiến bộ đáng kể trong việc giảm thiểu nó. Tại hội nghị về biến đổi khí hậu của Liên Hợp Quốc năm 2023 (COP28, diễn ra ở Dubai, Các Tiểu vương quốc Ả Rập Thống nhất), Chủ tịch Hội nghị Sultan Ahmed Al Jaber thậm chí còn tuyên bố rằng "không có cơ sở khoa học nào" cho thấy việc cắt giảm sử dụng nhiên liệu hóa thạch sẽ giúp giảm nhiệt độ toàn cầu[1]. Trong khi đó, các hoạt động kêu gọi bảo vệ môi trường ngày càng cực đoan hơn, thể hiện qua làn sóng phá hoại tác phẩm nghệ thuật nhằm thu hút sự chú ý[2]. Sự phân cực này còn lan rộng trên không gian mạng, đặc biệt là Twitter, nơi các cuộc tranh luận về biến đổi khí hậu trở nên gay gắt từ năm 2019. Đáng chú ý, sự phân cực ý thức hệ giữa những người không tin vào biến đổi khí hậu và những người ủng hộ biến đổi khí hậu đã tăng gấp bốn lần kể từ sau COP21 (2015, diễn ra ở Paris, Pháp) làm trầm trọng thêm tình trạng chia rẽ trong dư luận[3].

Trong bối cảnh đó, kinh tế học - được mệnh danh là "nữ hoàng của khoa học xã hội", với giải Nobel danh giá - đã tạo ra một ảo tưởng về khả năng giúp thế giới thoát khỏi cuộc khủng hoảng khí hậu. Tuy nhiên, thực tế cho thấy nhiều nhà kinh tế vẫn bị ảnh hưởng bởi những lý thuyết kinh tế lỗi thời và tư duy có hại cho môi trường, bắt nguồn từ 400 năm chủ nghĩa tư bản cổ điển với động lực chính là lòng tham và lợi nhuận[4].

Nhận thức được nhu cầu cấp thiết về một hướng tiếp cận mới, TS. Vương Quân Hoàng và TS. Nguyễn Minh Hoàng (Trung tâm Nghiên cứu xã hội liên ngành, ĐH Phenikaa) đã cho ra đời cuốn sách "*Better economics for the Earth: A lesson from Quantum and information theories*" (Kinh tế học tốt hơn cho Trái đất: Bài học từ lý thuyết lượng tử và thông tin) vào đầu tháng 7/2024. Đây là một nỗ lực đáng chú ý nhằm giải quyết các thách thức kinh tế và môi trường toàn cầu. Cuốn sách đã được xuất bản bằng tiếng Anh và có sẵn trên Amazon dưới cả hình thức sách điện tử và sách in.

Cuốn sách thuộc thể loại kinh tế học liên ngành, dày 159 trang, và được chia thành năm chương, mỗi chương phân tích các khía cạnh khác nhau của mối quan hệ giữa kinh tế học và môi trường.

Chẳng hạn, hai tác giả đã chỉ ra những hạn chế của đổi mới sáng tạo trong việc giải quyết các vấn đề môi trường. Mặc dù công nghệ và đổi mới thường được xem là giải pháp chủ chốt cho khủng hoảng khí hậu, các tác giả lập luận rằng chúng vẫn có những giới hạn đáng kể. Trên một hành tinh hữu hạn như Trái đất, nơi con người đang khai thác và sử dụng tài nguyên vượt quá khả năng tái tạo, câu hỏi đặt ra là: liệu hành tinh của chúng ta có thể duy trì cho đến khi những đổi mới cần thiết được tạo ra và áp dụng rộng rãi hay không?

Ngoài ra, cuốn sách còn phân tích sâu sắc về những hạn chế của thị trường và chính sách trong việc định giá và thương mại hóa thiên nhiên, phổ biến như tín chỉ carbon và dịch vụ hệ sinh thái. Ví dụ, hơn 90% các tín chỉ carbon từ rừng nhiệt đới thường không mang lại lợi ích thực sự cho khí hậu nhưng vẫn được bán cho nhiều công ty và tổ chức trên toàn thế giới[4]. Đồng thời, các dự án tín chỉ carbon đôi khi dẫn đến việc các cộng đồng bản địa bị đẩy ra khỏi đất đai của họ, hoặc không được phép duy trì sinh kế như trước nữa. Các tác giả cảnh báo rằng những phương pháp này, mặc dù được áp dụng tại Việt Nam và nhiều nước trên thế giới, có thể dẫn đến những hậu quả nghiêm trọng và lâu dài cho môi trường và xã hội, như gây hại cho đa dạng sinh học và rủi ro về quyền con người, nếu không được xem xét thận trọng và kỹ lưỡng.

Điểm nổi bật của cuốn sách là cách tiếp cận liên ngành độc đáo, kết hợp kiến thức từ kinh tế học, vật lý học và lý thuyết thông tin để đề xuất một mô hình kinh tế mới. Các tác giả lập luận rằng "nền kinh tế ổn định" (tức chỉ hoạt động ở mức đủ cho sự tồn tại mà không gây tác động tiêu cực đến hệ sinh thái lớn hơn) là hệ quả tất yếu để ngăn chặn sự sụp đổ sinh thái do hoạt động của con người gây ra. Tuy nhiên, gấp rút thực hiện quá trình chuyển đổi tới trạng thái này có thể dẫn đến sự sụp đổ của các cấu trúc kinh tế-xã hội hiện tại. Nguyên nhân là do các giá trị được tạo ra bởi hệ thống kinh tế hiện tại vốn dựa vào tăng trưởng liên tục, đã ăn sâu vào các hệ thống giá trị xã hội và văn hóa suốt 400 năm qua. Ngay cả khi chúng ta giảm hoặc ngừng sản xuất, cách tiếp cận này cũng không hiệu quả vì văn hóa tiêu dùng vẫn không đổi. Thay vì hoàn toàn loại bỏ tư duy tăng trưởng, các tác giả gợi ý rằng chúng ta nên tái cấu trúc cách hiểu về "tăng trưởng" và đề xuất cần có ít nhất một trạng thái chuyển tiếp trước khi đạt được nền kinh tế ổn định.

Trạng thái chuyển tiếp này được gọi là "eco-surplus culture" (văn hóa thặng dư sinh thái), được phát triển bởi TS. Vương Quân Hoàng[5]. Đây là văn hóa nhằm định hình lại hệ thống niềm tin và giá trị của con người, hướng tới giảm thiểu tác động tiêu cực lên môi trường, đồng thời thúc đẩy bảo tồn và phục hồi thiên nhiên. Quá trình này đòi hỏi việc truyền thông và giáo dục hiệu quả về rủi ro của biến đổi khí hậu, sự tham gia tích cực của giới khoa học, cũng như nỗ lực khôi phục mối liên kết giữa con người và thiên nhiên.

Có thể nói, "*Better Economics for the Earth*" là một tác phẩm đầy thách thức và kích thích tư duy, đóng góp quan trọng cho cuộc thảo luận về giải quyết các vấn đề môi sinh toàn cầu. Cuốn sách có tiềm năng tác động đáng kể đến cách chúng ta nhìn nhận mối quan hệ giữa kinh tế học và môi trường, khuyến khích các nhà hoạch định chính sách, kinh tế học và lãnh đạo doanh nghiệp xem xét lại những giả định cơ bản về tăng trưởng và phát triển.

Đối với giới học thuật, cuốn sách mở ra nhiều hướng nghiên cứu mới về mối quan hệ giữa kinh tế học, vật lý học và môi trường, đồng thời truyền cảm hứng cho việc phát triển các mô hình kinh tế tích hợp tốt hơn các yếu tố sinh thái.

Đối với công chúng nói chung, cuốn sách có thể giúp nâng cao nhận thức về những hạn chế của hệ thống kinh tế hiện tại và thúc đẩy đối thoại về xây dựng một nền kinh tế bền vững hơn. Cuốn sách xứng đáng được đọc bởi bất kỳ ai quan tâm đến tương lai của nền kinh tế và môi trường toàn cầu.

Trần Thị Mai Anh
Đại học Công nghệ Michigan

Tài liệu tham khảo

[1] The Guardian (2023). Cop28 president says there is 'no science' behind demands for phase-out of fossil fuels. https://www.theguardian.com/environment/2023/dec/03/back-into-caves-cop28-president-dismisses-phase-out-of-fossil-fuels

[2] The New York Times (2023). The conflict over vandalizing art as a way to protest. https://www.nytimes.com/2023/05/02/arts/design/vandalizing-art-protests.html

[3] Falkenberg, M., Galeazzi, A., Torricelli, M. *et al.* Growing polarization around climate change on social media. *Nat. Clim. Chang.* 12, 1114–1121 (2022). https://doi.org/10.1038/s41558-022-01527-x

[4] Vuong, Q.-H., Nguyen, M.-H.. (2024). *Better Economics for the Earth: A Lesson from Quantum and Information Theories*. AISDL. https://www.amazon.com/dp/B0D98L5K44/

[5] Vuong, Q.-H. (2021). The semiconducting principle of monetary and environmental values exchange. *Economics and Business Letters*, 10(3), 284–290. https://doi.org/10.17811/ebl.10.3.2021.284-290